

წერითი მეტყველების განვითარების გზები

დაწყებით კლასებში

(წერითი სავარჯიშოების სპეციფიკა)

(წერილი VI)

წინა წერილებში შეძლებისდაგვარად გავანალიზეთ გზა, რომელიც პირველკლასელებში საფუძველს ამზადებს წერით მეტყველებაზე გადასასვლელად. ჩვენ მიერ შემოთავაზებული მიმართულებით მუშაობაში ზოგიერთ მასწავლებელს ბევრი რამ შეიძლება რთულადაც მოეჩვენა, შეიძლება გვისაყვებოდნენ, რომ არ მივყევით საპროგრამო მასალას, სწავლების დამკვიდრებულ მეთოდებს და ა.შ. ეს ნამდვილად ასეა! მაგრამ ამის მიზეზებზე ჩვენ წინა წერილებში უკვე ვისაუბრეთ. რა თქმა უნდა, ყველა წარმატებას მასწავლებლის დახმარება განაპირობებს, მაგრამ რა სახის იქნება ეს დახმარება, სწორედ ამაზეა დამოკიდებული მისი შედეგიც. მუშაობა პრაქტიკოსისაგან შემოქმედებითობას მოითხოვს. თითოეული დავალების გადაწყვეტისას პედაგოგიც ებმება საერთო ძიებაში, ბავშვებთან ერთად ფიქრობს და მსჯელობს, გამოთქვამს ეჭვს, "ეშლება" რაღაც, ზოგჯერ არასწორ პოზიციასაც იკავებს იმისთვის, რომ ბავშვებმა ბოლომდე დაასაბუთონ ვარაუდები და ა.შ. მასწავლებელი, რომელიც ამ მიმართულებით იმუშავებს, მიხვდება, მის კლასთან როდის და რა იძლევა უკეთეს შედეგს, ვისთან და რაზე გააძლიეროს მუშაობა, როდის შეცვალოს მასალა და ა.შ. შემოქმედი მასწავლებლის ხელში სწავლამ თავშექცევის ხასიათი უდნა მიიღოს.

წინამდებარე წერილში შევეხებით პირველკლასელთა სწავლების ბოლო ეტაპს – ანბანისშემდგომ პერიოდს, როელშიც უნდა გამოვლინდეს მთელი წლის მუშაობის შედეგი.

პირველ ხანებში სავარჯიშოთა სახით უმჯობესია ბავშვებს ისეთი სახეცვლილი დავალებები მივცეთ, რომლებიც მეტ-ნაკლებად უკვე ნაცნობი და იოლად დასაძლევია იქნება მათთვის, ან უვარჯიშიათ კიდევ ანალოგიურში. შეიძლება კვლავ მოვიშველიოთ სურათები და სასიგნალო უჯრებში მათი შესატყვისი სასვენი ნიშნების ჩაწერა დავავალოთ.

სავარჯიშო

თოვლი მოსულა	
--------------	--

თოვლი მოსულა	
--------------	--

თოვლი მოსულა	
--------------	--

თოვლი მოსულა	
--------------	--

დავალება შეიძლება შესრულდეს ზეპირადაც და წერილობითაც.

სავარჯიშო.

მომდევნო სახის სავარჯიშოში არეულად ვაძლევთ სურათებს და წინადადებებს.

ვავალებთ კლასს, მოძებნონ თითოეულ სურათზე ასახული სიტუაციის შესატყვისი ნათქვამი, დააკავშირონ ერთმანეთთან და ამის მიხედვით შეავსონ სასიგნალო უჯრები სათანადო სასვენი ნიშნებით.

უკ, გამახსენდა	
----------------	--

ვაიმეე	
--------	--

რა უნდა იყოს	
--------------	--

როგორ დადლილხარ	
-----------------	--

რამდენადაც ჩვენი ყველა რეკომენდაცია პრაქტიკული გამოცდილებიდან გამომდინარეობს, გვინდა ხაზგასმით აღვნიშნოთ ერთი გარემოება. ნებისმიერი სახის თხზულების წერის დროს მოსწავლეები მე-3 პირში თხრობას ამჯობინებენ,

ცდილობენ, გვერდი აუარონ დიალოგებს და პირდაპირი ნათქვამებით გადმოსაცემი აზრი მე-3 პირის ფორმით დაწერონ. ჩვენ არ შევჩერდებით დიალოგური მეტყველების დახასიათებაზე, მაგრამ მისი გამოყენებით ხშირ შემთხვევაში ნაწერი უფრო საინტერესო, სხარტი და სახალისო რომაა, ამაში ყველა დაგვეთანხმება. მიზეზი მოსწავლეთა მიერ მათი იგნორირებისა, კვლავ ნაწერის არამართებულად გაფორმების შიშში უნდა ვეძებოთ.

აქედან გამომდინარე, საჭიროდ მივიჩნევთ, მოსწავლეები დიალოგური მეტყველების ნიმუშების წერაშიც გავწაფოთ, მით უმეტეს, რომ ზეპირ პლანში ამ მიმართულებით მათ საკმაო გამოცდილება დაუგროვდათ და აზრის გამომსახველად გადმოცემა, ამისათვის საჭირო საშუალებების ძიება სირთულეს აღარ წარმოადგენს. სავარჯიშოდ შერჩეულ ტექსტში ექსპრესიული ჯგუფის სასვენი ნიშნების ადგილზე ჩავსვამთ სასიგნალო უჯრებს და ბავშვებს შინაარსის შესაბამისად მათ შევსებას დავავალებთ. ნიმუშად მოვიყვანთ მოთხრობას ი. გოგებაშვილის მიხედვით:

- გამარჯობა ☐
- გაგიმარჯოს ☐
- ეგ რა მოგაქვს ☐
- შეშა ☐
- რას ამბობ, კაცო, რის შეშა, თივა გიძევს ურემზე ☐
- აბა, თვითონვე ხომ კარგად ხედავ, რაც არის, რაღას მეკითხები ☐

კიდევ ერთი რამ! ალბათ ყველა პრაქტიკოსი დაგვეთანხმება, რომ ბავშვებისათვის შინაარსის ლექსად და თხრობით გადმოცემა წერით მეტყველებაში სხვადასხვაგვარ სირთულედაა ქცეული. ამასთან დაკავშირებით, მახსენდება ერთ-ერთი წარჩინებული მოსწავლის სასოწარკვეთილი ნათქვამი: რაგინდ კარგადაც დავწერო, უმაღლეს შეფასებას მაინც ვერ მივიღებ, რადგან ლექსებში სასვენ ნიშნებს ვერ ვიმახსოვრებო. ეს იმ მოსწავლის ნათქვამია, რომლისთვისაც პუნქტუაციურ ნიშანთა გამოყენების საფუძველი წესებზე იყო დამყარებული და სავარჯიშო მასალას ერთი სახის წინადადების მეორე სახის წინადადებად გადაკეთება წარმოადგენდა.

ჩვენ საჭიროდ ვთვლით, მოსწავლისათვის წერითი მეტყველების ყველა ფორმა ერთნაირად აღიქმებოდეს და ყველა ამოცანა წესების მიხედვით კი არა, სუბიექტის შინაგანი მდგომარეობის მიხედვით წყდებოდეს.

აღნიშნულიდან გამომდინარე ,საჭიროდ მივიჩნევთ, სავარჯიშო მასალად ხშირად ლექსებიც გამოვიყენოთ. ამ შემთხვევაშიც კლასს ლექსის შინაარსის შესაფერისი ნიშნების გააზრება და მათი სასიგნალო უჯრებში ჩაწერა უნდა ავავალოთ.

სავარჯიშო

- გაღმა სერზე მგელი ტირის ☐
- რატომ ტირის, რატომაო ☐
- ფარას ცხვარი ასცდენია ☐
- მერე ☐
- დათვმა დატორაო ☐
- იმას რაღა გული უწუხს ☐
- რად შეჭამა მარტომაო ☐

წლის ბოლოს, როდესაც მოსწავლეებს რამდენიმე მოკლე წინადადების დაწერა თავისუფლად შეეძლებათ, ახალ სავარჯიშოებს შევთავაზებთ. მაგ.: კარნახით წერას. თუ მათ აქამდე სასიგნალო უჯრები "ახსენებდნენ" სასვენი ნიშნების დასმის აუცილებლობას, ახლა ამოცანის გადაწყვეტას მთლიანად მოსწავლეებს მივანდობთ.

შეიძლება მოვიფიქროთ განსხვავებული ემოციების გამომხატველი რამდენიმე წინადადება და გავაფრთხილოთ კლასი, რომ კარნახის დროს ყურადღებით დააკვირდნენ ჩვენს ინტონაციას, რომლის მიხედვითაც სასვენი ნიშნები უნდა დასვან.

სავარჯიშო:

1. შენ გაეზარდე დედას!
2. ეს რა მითხარი!
3. აი, ის სახლი.
4. არ მინდა, არა!
5. საით გაგიწევია?
6. ჩქარა, გვაგვიანდება!

სხვა სავარჯიშოებში მხოლოდ ნიშნების დასმა კი არა, შეიძლება წინადადებათა დამოუკიდებლად შედგენაც დავავალოთ.

სავარჯიშო.

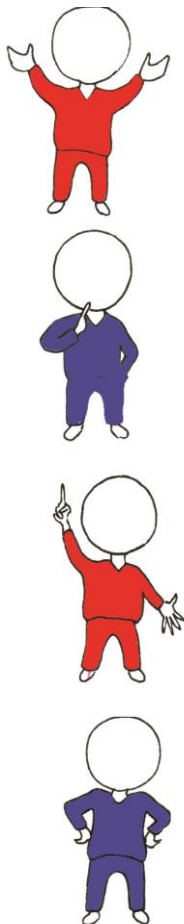
ჩამოვწერთ დაფაზე ემოციების გამომხატველ ნაცნობ სახელშემნებს:

ჭირვეულობა, შფოთი, სიხარული, მუქარა, დამშვიდება, წაქეზება, დაცინვა, დატუქსვა, საყვედური.

ვავალებთ კლასს, მოიფიქრონ და ჩაწერონ ამ ემოციების ამსახველი იმდენი წინადადება, რამდენსაც მოასწრებენ განსაზღვრულ დროში.

სავარჯიშო

ვავალებთ კლასს დაფაზე დახატული კაცუნების "გახმოვანებას" და თითოეული წინადადების ბოლოს სასვენი ნიშნის დასმას.

ჩვენ მრავალგზის აღვნიშნეთ, რომ პუნქტუაციის ტრადიციული სწავლება ფორმალურ ხასიათს ატარებს – ვერც თეორიული ცოდნა და ვერც სავარჯიშო მასალა

ვერ უზრუნველყოფს ჯეროვანი პრაქტიკული ჩვევების გამომუშავებას და ნაწერებში მათ დამკვიდრებას. ვითვალისწინებთ რა ამას, პრაქტიკულ სავარჯიშოებში უდიდეს მნიშვნელობას ვანიჭებთ, თუ რამდენად იქნება მიახლოებული იგი ბუნებრივ სამეტყველო სიტუაციებს და როგორ აისახება ეს მოსწავლეთა პრაქტიკულ ჩვევებში.

სავარჯიშოებით მიმართულებას ვაძლევთ მოსწავლის შეგნებულ მოქმედებას, ვცდილობთ თავი ავარიდოთ საკითხის მექანიკურ გადაჭრას, ვუბიძგებთ მათ, იხელმძღვანელონ არა გაზეპირებული წესებით, არამედ სამეტყველო სიტუაციების მიხედვით.

ამ ტიპის სავარჯიშოებს განეკუთვნება ქვემოთ მოყვანილი კიდევ ერთი ნიმუში:

სავარჯიშო

დაასრულეთ სათქმელი და დასვით სათანადო სასვენი ნიშნები:

• ვინ	• ხელი არ
• ლადო,	• იქნებ, მართლა
• რატომ არ	• ამასობაში
• ერთი ამას	• თუ გინდა
• ერთ დღეს	• ამ ზაფხულს

როგორც არაერთგზის აღვნიშნავს, ჩვენი ყოველი სავარჯიშო თითოეული მოსწავლისაგან დავალების არასტანდარტულად გადაწყვეტას გულისხმობს. მაგ. პირველი დასასრულებელი წინადადება შეიძლება სრულიად განსხვავებული ემოციებით დატვირთონ: ვინ მემახის? ვინ გაბედა ეს! ვინ მოგიწონებს ამას! ვინ არ იყო აქ... ასე იქნება სხვებშიც: ლადო, სად იყავი გუშინ? ლადო, გილოცავ დაბადების დღეს! ლადო, წამომყევი, რა! ლადო, დღეს სახლში მინდა დავრჩე და ა.შ. ჩვენ ყველა პასუხს მისაღებად მივიჩნევთ, სადაც სასვენი ნიშანი წინადადებით გამოხატული შინაარსის ზუსტი შესატყვისი იქნება.

წლის ბოლოს სავარჯიშოთა მოცულობის გაზრდა და ოდნავ გართულებაც შეიძლება: სასურველია ვასწავლოთ წერილების წერა, ავადმყოფი ამხანაგის მოკითხვა, დაბადების დღის ან სხვა ღირსშესანიშნავი თარიღის მილოცვა, საზაფხულო გეგმების გაზიარება... საზაფხულოდ კი დავავალოთ პატარ-პატარა დღიურების წარმოება და სხვა.

სათანადო მეთოდის გამოყენების პირობებში ყველა სახის სავარჯიშო დასაძლევია., მაგრამ შედეგისათვის მასწავლებელმა უნდა დაიცვას ის რჩევები, რომელთა დიდი ნაწილიც წერილების სახით შემოგთავაზეთ.

გამოტანები:

მასწავლებელი, რომელიც ამ მიმართულებით იმუშავებს, მიხვდება, მის კლასთან როდის და რა იძლევა უკეთეს შედეგს, ვისთან და რაზე გააძლიეროს მუშაობა, როდის შეცვალოს მასალა და ა.შ. შემოქმედი მასწავლებლის ხელში სწავლამ თავშექცევის ხასიათი უდნა მიიღოს.

პირველ ხანებში სავარჯიშოთა სახით უმჯობესია ბავშვებს ისეთი სახეცვლილი დავალებები მიეცეთ, რომლებიც მეტ-ნაკლებად უკვე ნაცნობი და იოლად დასაძლევია იქნება მათთვის, ან უვარჯიშოთ კიდევ ანალოგიურში. შეიძლება კვლავ მოვიშველიოთ სურათები და სასიგნალო უჯრებში მათი შესატყვისი სასვენი ნიშნების ჩაწერა დავავალოთ.